

SFS

Sveriges förenade studentkårer

*SFS ställningstagande:
En öppen och jämlik
högskola för alla*

Antaget av SFS fullmäktige 2019

Innehåll

1. Inledning	3
Dokumentet är indelat i tre övergripande områden:.....	3
1.1 Begrepp.....	4
Breddad rekrytering och deltagande	4
Funktionsvariation.....	4
Genus	4
Jämlikhet och likabehandling.....	5
Jämställdhetsintegrering.....	5
Lärandemiljö.....	5
Läromedel och läroverktyg.....	5
Normkritisk pedagogik.....	5
Pedagogiska stödåtgärder	6
2. Breddad rekrytering - fler vägar till högskolan	6
2.1 Studentgruppens sammansättning.....	6
2.2 Studie- och yrkesvägledning	7
2.3 En tillgänglig antagning	7
2.4 Stipendier för avgiftsbelagda studenter	7
2.5 Integration genom högskolan.....	8
3. Breddat deltagande och tillgängliga studier	8
3.1 Lika förutsättningar.....	9
3.2 Läromedel och läroverktyg.....	9
3.3 Tillgängliga lärandemiljöer.....	10
3.4 En god arbetsmiljö.....	10
3.5 Studiemedelsystemet	10
3.6 Hälso- och sjukvård.....	13
3.7 Sociala trygghetssystem.....	13
3.8 Breddade påverkansmöjligheter	13
3.9 Att studera med funktionsnedsättning.....	15
4. En jämställd och representativ lärarkår	16
4.1 Från en homogen till en heterogen lärarkår	16
4.2 Normkritisk pedagogik.....	17
4.3 Jämställdhetsintegrering.....	17
5. Källor	17

En öppen och jämlik högskola för alla

1. Inledning

Det här ställningstagandet är antaget av SFS fullmäktige 2016. Ställningstagandet ska vara vägledande för SFS förtroendevalda och kansli. Dokumentet utgår från de ställningstaganden som görs i **SFS Principprogram** (antaget av fullmäktige 2014 Dnr: O11-4/1415). **SFS ställningstagande: En öppen och jämlik högskola** för alla ska tydliggöra och utveckla organisationens åsikter om vad en öppen och jämlik högskola för alla innebär och kan uppnås. Dokumentet är underställt **Principprogrammet**. Med student avses i dokumentet både studenter inom grundutbildningen och doktorander, om inget annat anges.

Dokumentet är indelat i tre övergripande områden:

“Breddad rekrytering - fler vägar till högskolan” Hur kan högskolan nå en större bredd i sin rekrytering? Kapitlet handlar om hur fler kan finna en väg till högre utbildning, vem som ansvarar för breddad rekrytering och vilka potentiella hinder som behöver åtgärdas.

“Breddat deltagande och tillgängliga studier” Vilka förutsättningar behöver finnas för att alla behöriga ska kunna studera i högskolan och leva som studenter? Kapitlet berör såväl funktioner i högskolan som möjligheter till livslångt lärande och studentens studiesociala situation.

“En jämställd och representativ lärarkår” Akademinns arbete för jämlikhet ska inte enbart handla om studenter utan också om anställda i högskolan. De påverkar verksamheten och studenternas förutsättningar. Därför beskrivs bland annat akademiska karriärvägar och jämställdhetsintegrering.

I **SFS Principprogram** finns principer för jämställdhet inom akademien och förutsättningar för studier. **Principprogrammet** betonar akademinns roll för upprätthållande och utveckling av ett demokratiskt samhälle. Det beskriver också att högskolan ska vila på en akademisk värdegrund, baserad på allas lika möjlighet till högre utbildning. Högskolans ska präglas av en bredd av studenter som har förståelse och respekt för varandra, där alla för lika förutsättningar att delta och lika möjligheter till karriärvägar. Utgångspunkten för det kunskapssamhälle som principprogrammet beskriver är att utbildning är en mänsklig rättighet. För att människor ska kunna ta del av högre utbildning måste potentiella hinder överbryggas.

Ställningstagandet **“En öppen och jämställd högskola för alla”** konkretiserar och fördjupar principprogrammets beskrivning om ett öppet kunskapssamhälle för alla, där alla för möjlighet att delta i den högre utbildningen. På pappret har alla i Sverige möjlighet att studera, men i verkligheten är det inte så. Det är betydligt vanligare att personer som har högutbildade föräldrar själva väljer att studera¹. Det kan bero på attityder till studier, men också på olika möjligheter att få praktiskt och ekonomiskt stöd som underlättar studierna. Det finns ingen enkel lösning för att bredda rekryteringen. Istället behövs flera olika åtgärder.

Ställningstagandet beskriver åtgärder för att fler ska få möjlighet att studera. Hur regelverken kring antagning bör vara utformade beskrivs i **SFS syn på högskolans omfattning och utbud**.

1.1 Begrepp

Här förklaras hur några nyckelbegrepp används i dokumentet.

Breddad rekrytering och deltagande

Breddad rekrytering handlar om att alla ska få möjlighet och förutsättningar att söka till högre utbildning. För att nå dit måste högskolans rekrytering av studenter från grupper som på olika sätt är underrepresenterade vid olika högskoleutbildningar öka. Breddat deltagande handlar om att utforma utbildningen så att alla som antagits har möjlighet att genomföra den, bland annat genom pedagogisk utveckling och rätt till stödåtgärder.

Funktionsvariation

Enligt Svenska akademiens ordlista och Specialpedagogiska skolmyndigheten används begreppet funktionsnedsättning för att beskriva begränsningar av funktionsförmågan. SFS använder istället begreppet funktionsvariation för att beskriva en students begränsningar av funktionsförmågan, som i sin tur kan leda till hinder i studiesituationen och i miljön på högskolan. Det kan även avse till exempel dyslexi, olika neuropsykiatriska tillstånd, dokumenterade psykiska besvär samt olika fysiska funktionsvariationer som hörsel- och synskador, och begränsad rörelseförmåga.

Genus

Genus används för att beskriva den sociala konstruktionen av kön. Genus är samhällets och individers förståelse av kön, till exempel att det finns två traditionella kön med förväntade beteenden. Det som är kvinnligt respektive manligt är kopplat till vad som gör att en person ses som kvinna respektive man. Maktrelationen mellan könen är central för

---

¹ Universitetskanslersämbetet årsrapport 2015

förståelsen av genus där ett kön kan premieras över andra på grund av samhällsnormer.

Jämlikhet och likabehandling

Begreppen används om vartannat i ställningstagandet och syftar till att alla, oavsett kön, sexualitet, föreställningar om ras/etnicitet, funktionalitet, klass, religion eller trosuppfattning, könsuttryck, könsidentitet och ålder ska känna sig välkomna i akademien i stort.

Jämställdhetsintegrering

År 1997 lanserades jämställdhetsintegrering som arbetsmetod. Metoden syftar till att alla beslut som tas inom statliga myndigheter ska genomsyras av ett jämställdhetsperspektiv. Det innebär att myndigheten ska göra en konsekvensanalys för hur olika grupper påverkas i samband med beslut. På så sätt går det att undvika eller uppmärksamma att grupper missgynnas av beslutet.

Lärandemiljö

En lärandemiljö kan vara virtuell eller fysisk. Exempel på lärandemiljöer är en lärplattform, ett traditionellt klassrum, ett laboratorium, en studieplats eller hemma. Lärandemiljön är den plats där studenten lär sig i hela eller delar av en kurs eller en utbildning. Lärandemiljön ska anpassas efter den pedagogik som används vid varje lärmoment för att stimulera kunskapsutvecklingen.

Läromedel och läroverktyg

Läromedlet eller läroverktyget är ett instrument som studenten behöver för att kunna uppnå kursens lärandemål. Kurslitteratur, stetoskop, programvaror och kartong är exempel på olika läromedel och läroverktyg som används inom den högre utbildningen.

Normkritisk pedagogik

Normkritik är ett förhållningssätt där det som ofta tas för givet ifrågasätts. Det finns till exempel alltid en författare bakom kurslitteraturen som bär med sig sin uppfattning av vetenskapen in i litteraturen. Utan normkritik kan litteraturlistan i en kurs bli homogen, och ge studenterna en verklighetsbild av kunskapsområdet och vetenskapsfältet utifrån den definition som författaren utgår ifrån. Detsamma gäller utbildningens innehåll och planering. Läraren har stort inflytande över studenternas lärprocess och förståelse för kunskapsområdet och vetenskapsfältet. Likaså skapar lärarens språk en uppfattning av vad som är det rätta ordvalet.

Pedagogiska stödåtgärder

Åtgärder för att minska eller undanröja hinder för studenter med dokumenterad funktionsnedsättning så att alla kan studera på samma villkor oberoende av funktionsnedsättning. Exempel på pedagogiska stödåtgärder är: anpassad examination och tidsplan, kurslitteratur i talboksformat och extra handledning.

2. Breddad rekrytering - fler vägar till högskolan

Det här kapitlet beskriver SFS syn på olika aspekter som kan bidra till en breddad rekrytering till högskolan. I principprogrammet slår SFS fast flera ståndpunkter om bland annat breddad rekrytering: människor som har de svåraste levnadsvillkoren ska garanteras representation och delaktighet i akademien, akademien ska till sin uppbyggnad återspegla befolkningssammansättningen, utbildningen ska vara avgiftsfri för alla och studenter som blir arbetslösa ska aldrig tvingas in i fattigdom på grund av orättvisa och dysfunktionella trygghetssystem.

I arbetet med att nå ut till fler om vägarna in till högskolan har studievägledningen en viktig roll att spela. Den avsmalnade vägen för internationella studenter att komma till Sverige behöver breddas och högre utbildnings roll i integrationsarbetet med nyanlända behöver synliggöras och effektiviseras. Innebörden av utbildningens användbarhet för den presumtiva studenten varierar. En del ser högre utbildning som en direkt väg till ett yrkesliv medan andra har andra syften med sin utbildning. Kapitlet avslutas därför med SFS syn på trygghet i övergången från studier till arbetsliv.

2.1 Studentgruppens sammansättning

Det är inte bara högskolans ansvar att bredda rekryteringen till högre utbildning. Det ligger i hela samhällets intresse att ha en välutbildad befolkning med olika livserfarenheter. Studentgruppen ska spegla samhällets sammansättning. Genom en återspeglning av samhällets sammansättning tillvaratas fler erfarenheter, perspektiv och kompetenser i kunskapssamhällets utveckling. Med en bred representation ökar bredden av den kunskap som produceras, samtidigt som den blir tillgänglig för fler. Således blir studenterna redo för att möta morgondagens samhälleliga utmaningar. För att uppnå breddad rekrytering måste stat, kommun och andra delar av samhället föra en aktiv politik som uppmuntrar till studier och gör det möjligt för alla att ha valet att kunna studera i högskolan.

2.2 Studie- och yrkesvägledning

Det är viktigt att lärosäten informerar om vilka utbildningar de erbjuder, och då inte bara om deras innehåll utan också på vilka sätt utbildningarna kan vara användbara, till exempel vilka karriärmöjligheter de ger. Här fyller studie- och yrkesvägledningen en viktig funktion i att upplysa om högre utbildnings användbarhet. På gymnasieskolorna bör alla elever få individuellt stöd och möjlighet att diskutera sin framtid och sina utbildningsmöjligheter. Studievägledning ska finnas tillgänglig på Komvux, arbetsförmedlingen och kommunala bibliotek och erbjuda information och samtal om möjligheten till högre studier. Lättillgänglig studievägledning även för personer utanför gymnasieskolan gör att fler personer uppmärksammar högre utbildning.

2.3 En tillgänglig antagning

Alla ska beredas samma förutsättningar och chanser att konkurrera om studieplatser i högskolan. Eftersom grundläggande behörighet från gymnasiet ligger till grund för antagningen på grundnivå, måste gymnasiala studier vara tillgängliga för alla. Likaså behöver högskoleprovet vara en reell möjlighet för alla. Det kan åstadkommas genom att erbjuda samma möjligheter till pedagogiska stödåtgärder vid högskoleprovet som antagna studenter kan få. Det ska inte heller finnas några avgifter knutna till antagning.

Antagningen till forskarutbildning behöver förändras för att bredda rekryteringen. Därför föreslår SFS formaliserade ansökningar till forskarutbildningen med större tydlighet och transparens kring utlysning av tjänsterna. Tillsammans med att en ordinarie anställningsnämnd eller liknande enhet bedömer inkomna ansökningar ger det en rättvis och tydlig väg till forskarutbildning.

2.4 Stipendier för avgiftsbelagda studenter

Studieavgifter gäller för tillfället för studenter utanför EU, EES och Schweiz samt för studenter inom vissa internationella utbildningssamarbeten. SFS står starkt emot avgifter för högre utbildning och anser att de rådande avgifterna bör avskaffas. Så länge rådande avgifter finns anser dock SFS att det krävs alternativ för att göra högre studier i mer tillgängliga för avgiftsbelagda studenter. För att "främja rekryteringen av särskilt kvalificerade studieavgiftsskyldiga studenter" finns stipendier förvaltade av Universitets- och högskolerådet, UHR. Medlen är framförallt för studenter från länder som klassificeras som låg- och medelinkomstländer av OECD:s biståndskommitté och förmedlas genom tre kvoter. Stipendiekvoterna för sökande från krigs- och konfliktområden bör utökas så att fler ska kunna komma till Sverige på ett tryggt sätt. Inom denna grupp ska dock alltid behovet hos den sökande tas i beaktning utöver det geografiska

området från vilket den söker. Stipendier används som ett biståndsredskap och SFS anser att utbildning är ett av de starkaste bistånden att ge. Stipendier möjliggör studier och en säker väg till Sverige för fler. Antalet statliga stipendier har varierat mellan ett tjugotal till omkring sexhundra. För en trygg, pålitlig och långsiktig stipendiefond för internationella studenter behövs en säkrad andel sökbara stipendier.

2.5 Integration genom högskolan

SFS anser att högre utbildning är en mänsklig rättighet som ska vara oberoende av medborgarstatus. Därför vill SFS att människor som flytt och söker asyl men som ännu inte har hunnit få uppehållstillstånd bör få möjlighet att studera i Sverige. Högre utbildning kan, precis som arbete, vara ett sätt att inkluderas i det svenska samhället.

Varje år blir vi i Sverige fler personer med utländska utbildningar. Utländska utbildningar är en kompetens och tillgång för både akademien och den svenska arbetsmarknaden. För att kunskaper inte ska gå till spillo anser SFS att det behövs tydligare och effektivare validering av utländska utbildningsmeriter. Det räcker inte att tillföra medel till olika myndigheter, det måste också finnas ett enhetligt, fungerande och rättssäkert system att utgå från i valideringsprocessen.

3. Breddat deltagande och tillgängliga studier

Det här kapitlet beskriver SFS syn på breddat deltagande i högskolan och tillgängliga studier. En bred och heterogen studentgrupp ställer höga krav på bemötandekoder och varierande utbildningsupplägg som garanterar en inkluderande studie- och arbetsmiljö, vilket **SFS Principprogram** belyser. I en heterogen studentgrupp finns det varierande kunskaper om akademien och dess språk, ett språk som en student behöver kunna för att delta i den akademiska kunskapsutvecklingen. Ett inkluderande utbildningsupplägg värnar om avgiftsfrihet, med tillgång till läromedel, för att uppnå kursmålen. Det är även viktigt med miljöer som uppfyller de lagstadgade tillgänglighetskraven, samt en god fysisk och psykosocial arbetsmiljö.

Tillgången till ekonomiska och sociala trygghetssystem påverkar det breddade deltagandet. Ekonomisk trygghet genom studiemedelssystemet minskar behovet av att arbeta vid sidan av heltidsstudier för att ekonomin ska gå ihop. Det sociala trygghetssystemet stöttar upp när en student blir sjuk. Under perioder av studierelaterad sjukdom spelar landets studenthälsomottagningar en viktig roll. När sjukdomen blir mer långvarig måste studenter omfattas av ett välfungerande trygghetssystem för att få tid till att rehabiliteras tillbaka till studier.

Likaså måste den student som är förälder omfattas av ett välfungerande trygghetssystem.

Lika förutsättningar i anställningen av doktorander är en vital del i en välmående akademi. Likaså är allas tillgång till det akademiska språket viktig för att den akademiska språkkulturen inte ska stå i vägen för att studier eller studentinflytande. Dessutom ska högre utbildning finnas tillgänglig för alla. Dessutom måste hinder för personer med funktionsnedsättningar överbyggas.

3.1 Lika förutsättningar

Studenter har med sig varierande förkunskaper och olika förförståelser för akademien in i högskolan. För att möjliggöra allas kunskaper om akademisk etik och konsten att både skriva och tala akademiskt måste det finnas ett nationellt ansvar för att säkra utbudet av kostnadsfria kurser i akademiskt skrivande, talande och skrivverkstäder² på landets universitet och högskolor. Sådana kurser får inte äventyras av lärosätenas ekonomiska förutsättningar.

3.2 Läromedel och läroverktyg

Studiematerial och läroverktyg som krävs för att beredas förutsättningar att uppnå kursmålen ska bekostas av lärosätet. Den högre utbildningen i Sverige ska vara avgiftsfri enligt lag, men om studenter behöver betala för läromedel och läroverktyg för att uppnå kursmålen är den högre utbildningen inte avgiftsfri för den enskilde studenten. Inledningsvis bör medel tillföras biblioteken för att öka tillgängligheten på kurslitteratur. På lång sikt ska läromedel och läroverktyg inte bekostas av den enskilde studenten. Det innebär även att högskolan behöver bredda utbudet av exempelvis öppen kurslitteratur och licenser för digitala utgåvor. Eftersom all utbildning inte präglas av kurslitteratur eller campusbaserat lärande behöver den programvara som krävs för en utbildning tillgängliggöras för alla studenter. Det material som krävs vid praktiska moment i utbildningen ska finnas tillgängligt för studenterna på lärosätet. Eftersom det finns många dolda kostnader för studenter som deltar i verksamhetsförlagd utbildning, VFU, är det viktigt att studenter blir kompenserade för utgifter de har i samband med VFU. Således ska studenter få full ersättning för alla kostnader som är kopplade till praktik eller VFU, så som resor och logi.

Förteckning över vilka läromedel och läroverktyg som behövs för att studenter ska kunna delta på en kurs ska publiceras senast en månad i

---

² Skrivverkstäder erbjuds på en del av de svenska lärosätena och hjälper studenter med språkgranskning av inlämningsuppgifter, studieteknik och hjälp att komma vidare när en student har fastnat i skrivandet. Skrivverkstäder skiljer sig därför från kurser i akademiskt skrivande som framförallt fokuserar på vokabulär, akademisk hederlighet och den akademiska textens olika element.

förväg. Oberoende av om en student behöver inläsning av studiematerialet eller planering för att genomgå kursen ska den enskilda studenten i god tid veta förutsättningarna och kunna planera sitt deltagande.

3.3 Tillgängliga lärandemiljöer

Möjligheten att studera tillsammans är en kvalitetsfråga. Utbyte av erfarenheter är en av de akademiska grundpelarna för att skapa ny kunskap. En del utbildningsformer karakteriseras av fysiska lärandemiljöer. Den fysiska lärandemiljön kan innehålla hinder för delaktighet. En students funktionsnedsättning ska inte äventyra planering och upplägg av undervisning. Undervisningen ska stå på en tillgänglig grund oberoende av studentpopulationen. Likaså ska inte studerande med barn stängas ute genom avsaknad av till exempel skötbord, amningsplatser eller studieplatser där även barn kan vara. Studenter måste även ges möjlighet att planera sin vardag i enlighet med studiernas omfattning enligt den studietakt som studenten ifråga har sökt. Därför bör tiderna för examination vara reglerade så att examinationstillfällen förläggs inom ramen för studietaktens omfattning, så att exempelvis studenter som väljer att läsa kurser dagtid examineras under dagtid vardagar. Den digitala lärandemiljön ska också vara tillfredsställande. Det innebär att det behövs utrymme för diskussion och utbyte av erfarenheter på ett enkelt sätt via digitala läroplattformar.

3.4 Psykosocial hälsa och förutsättning för en god arbetsmiljö

Fler studerande drabbas idag av psykisk ohälsa och SFS anser att studiesituationen och arbetsmiljön kan relatera till detta. En ökad psykisk ohälsa kan leda till att den fysiska hälsa blir lidande. Att färre studenter genomför sina studier medför ökade kostnader för både samhället och individen. Detta ger i sin tur individen sämre förutsättningar för kommande utmaningar som exempelvis arbetslivet.

SFS menar på att tillsynsändanden bör få en tydligare ställning. Idag bedriver UKÄ det vardagliga tillsynsarbetet på våra lärosäten men andra myndigheter med andra uppdrag påverkar också, exempelvis Arbetsmiljöverket (AV) eller Diskrimineringsombudsmannen (DO). Denna samverkan ska innebära förankring inom och mellan myndigheterna som besitter kompetens inom området oavsett vilken myndighet är huvudansvarig för tillsynen. Myndigheterna bör bistå med utbildning eller med annan metod stödja samt bidra till att följa upp lärosätenas systematiska arbetsmiljöarbete så att det sker effektivt och nära studenten. SFS menar att myndigheterna ska utveckla detta arbete tillsammans genom samverkan och att ansvaret vilar lika tungt på alla de myndigheter som ansvarar för studenternas arbetsmiljö.

Studentkårens roll i att utse studerandeskyddsombud vid respektive lärosäte bör stärkas och förtydligas. Studentkårerna ska besitta ensamrätt vid respektive lärosäte att utse och samordna funktionerna för studerandeskyddsombud. Utöver det bör studentkårerna även ges rätt förutsättningar att utse och samordna studerandeskyddsombud. För att studentkårerna ska ha goda förutsättningar att göra detta krävs en grundläggande studerandeskyddsombudsutbildning som motsvarar standarden på skyddsombudens utbildning. Det är lärosätets ansvar att tillhandahålla kvalitativ utbildning för studerandeskyddsombuden. Det ska vara upp till varje lärosäte att i samråd med respektive studentkår besluta om vilken part som organiserar den grundläggande utbildningen. Studerandeskyddsombuden ska ha en ställning som motsvarar skyddsombudens, oavsett om de jobbar med fysisk eller psykosocial arbetsmiljö.

Studenter precis som anställda har rätt till en trygg social och organisatorisk arbetsmiljö. Därför är det av stor vikt att staten och/eller dess myndigheter har riktlinjer, lagar och förordningar som motsvarar en god arbetsmiljö för studenter, såsom anställdas rätt till en trygg social och organisatorisk arbetsmiljö. För att kunna förebygga psykisk ohälsa anser SFS att staten och/eller dess myndigheter ska tillse att lärosätena utreder, utvärderar och för statistik över studenternas hälsosituation och orsakerna till studenternas psykiska ohälsa. Det är av hög vikt att lärosätena tar reda på orsakerna bakom problematiken för att kunna åtgärda och förebygga den. I likhet med andra arbetsmiljöinspektioner skall det finnas möjlighet för huvudstuderandeskyddsombud att tillföra sanktioner om arbetsmiljön är bristfällig. En god arbetsmiljö för studenter innefattar inte exakt samma saker som för anställda. Bland annat är det av stor vikt för studenters arbetsmiljö att det finns välgjorda och genomtänkta kurs- och utbildningsplaner som säkerställer en rimlig arbetsbelastning och sammanhängande utbildningsprogram samt tillgängliga, behagliga och trygga fysiska miljöer. Det är även viktigt att säkerställa existensen av medlande funktioner mellan studerande och eventuella handledare, i synnerhet i positioner där risk för personkonflikter kan uppstå.

3.5 Studiemedelssystemet

För SFS har frågan om studiemedelssystemet varit en del av politiken sedan organisationens början. Trots ett påverkansarbete, som pågått i snart 100 år, är studiemedlet fortfarande inte utformat på ett tillfredsställande sätt eller på en rimlig nivå. Studiemedlet ska till fullo täcka studenters faktiska utgifter och möjliggöra en skälig levnadsstandard. SFS anser att studiemedlet ska vara balanserat mellan lån och bidrag. Samtidigt är en högutbildad befolkning något som kommer gagna hela samhället. På längre sikt ska därför lånedelen helt

ersättas av ökat bidrag eftersom resurssvaga grupper ser lånen som ett hinder för högre utbildning. Att avskaffa lånedelen skulle skapa incitament för studenter att välja utbildningar som leder till yrken som idag är förhållandevis lågavlönade.

Den svenska högskolan har förändrats, men studiemedelssystemets utveckling har stannat. Studiemedelssystemet har inte anpassats efter Bologna-processen, som gjorde att utbildningarna på avancerad nivå blev ett år längre i och med övergången från magister till master. Det har bidragit till minskade möjligheter att påbörja fler utbildningar/kurser än ett kandidatprogram och en master. Möjligheterna att läsa sommarkurser med studiemedel finns men minskar valbarheten att påbörja en annan utbildning/kurs under eller efter avslutad examen. Eftersom det svenska studiemedelssystemet inte följt högskolans utveckling med längre och fler program, ett livslångt lärande och betoningen av högskolans bildningsuppdrag behövs det en utökning av antalet sökbara studiemedelsveckor. SFS anser att antalet veckor det går att söka studiemedel för ska utökas från 240 till 320³. Att utöka antalet veckor går i linje med det utökade antalet utbildningsprogram och deras längd.

Idag är antalet bidragsveckor och låneveckor sammanlänkade. Det innebär att om du studerar en termin och bara sökt bidrag från CSN förbrukar du även din rätt till lån från CSN under motsvarande antal veckor. Exempelvis går det inte att bara söka bidrag ett visst antal veckor för att spara på sina veckor man kan få lån på. Detta är ett system som straffar individer som väljer att bara söka bidragsdelen av CSN. CSN bör inte styra hur man finansierar sina studier genom att pressa studenter att belåna sig själva, utan CSN bör vara en möjlighet att finansiera sina studier, oavsett om man mottagit bidrag tidigare. SFS tycker inte man bör straffa de som endast väljer att söka bidragsdelen av CSN. Således vill vi att man delar upp bidragsveckorna och låneveckorna och att man förbrukar veckorna var för sig.

Ett livslångt lärande innebär att det ska vara möjligt att när som helst i livet söka sig till högre utbildning. Därför borde åldersbegränsningen för hur sent i livet det går att söka studiemedel ändras till pensionsåldern. Samtidigt ska studieskulden alltid avskrivas vid pension eftersom frånvaron av avskrivning skapar dåliga incitament för individer att söka sig till utbildningar som leder till yrken med en låg inkomst och att studera senare i livet. Möjligheten att utbilda sig såväl som att finna sin väg till högre utbildning ska vara samma såväl sent som tidigt i livet.

---

³ 240 veckor CSN motsvarar 6års heltidsstudier, 320 veckor motsvarar således 8års heltidsstudier
<http://www.csn.se/hogskola/hur-mycket-kan-du-fa/langsta-tid>

3.6 Hälso- och sjukvård

Studietiden medför faktorer som stress och osäkra levnadsvillkor som kan leda till behov av studenthälsovård. Ibland är sjukdomen relaterad till studier. Därför är landets studenthälsomottagningar viktiga för att studenter ska ges rätt förutsättningar att må bra under hela studietiden. På grund av urholkningar i utbildningars budget minskas medlen till studenthälsomottagningar i landet samtidigt som behovet till mottagningarna ökar och i synnerhet för studenter med stressrelaterade problem. SFS anser att en studenthälsomottagning inte får ta ut avgifter från studenter. Studenthälsomottagningarnas verksamhet får inte heller skäras ned som en konsekvens av att lärosäten tvingas bespara. Det är även viktigt att en god nationell standard för studenthälsomottagningarnas verksamhet fastställs, så att studenters välmående garanteras, oberoende av studieort eller utbildning.

När en student blir sjuk råder det idag oklarhet om studenten ska vända sig till primärvården eller en studenthälsomottagning. Förutom detta råder också oklarhet för studenthälsomottagningen vad som är deras ansvar respektive primärvårdens. SFS anser att studenthälsomottagningens förebyggande funktion och kompletterande roll mot primärvården måste förtydligas genom statligt fastställda studenthälsomottagningens funktion. SFS anser också att bristen på samverkan är så pass allvarlig att regering och riksdag aktivt bör främja samverkansinsatser mellan dessa parter i en högre utsträckning. Denna samverkan mellan lärosätenas studenthälsomottagningar, studentkårer och respektive region/landsting bör utvecklas för att studenter som mår dåligt inte ska fastna mellan myndigheter och institutioner i väntan på sin rätta vård. Hälso- och sjukvård kan däremot också agera förebyggande. Studenthälsomottagningarnas, sjukvårdens och lärosätenas förebyggande arbete är en viktig nyckel för att minska behovet av att överhuvudtaget behöva söka hjälp. Det viktiga är åtgärder som på olika vis strävar efter att bygga upp god hälsa.

3.7 Sociala trygghetssystem

Studenters sjukförsäkring är eftersatt. Likaså är inte föräldraförsäkringen anpassad efter studenter. Studenters studietid ska vara lika trygg och lika försäkrad som för andra grupper i samhället. Därför kräver SFS att studenter ska kunna vara sjukskrivna på deltid. Det ska vara självklart att en student ska kunna återuppta sina studier efter en föräldraledighet. SFS anser att studenter ska kunna bilda familj utan att förlora sin sysselsättning. Studenters sjukförsäkring och ersättning vid vård av sjukt barn ska kopplas till sysselsättningen studier istället för studiemedlet för att innefatta alla studenter. När en

student återvänder till studierna efter en tids sjukdom har studenten rätt till rehabilitering.

Ansvar för studenters rehabilitering ligger på utbildningsanordnarna enligt lag. Det ska vara tydligt vilka insatser studenten har rätt till och vad utbildningsanordnaren är skyldig att erbjuda. Införande av 7 deltidssjukskrivning är en förutsättning för att högskolan ska kunna ta ansvar för studenters rehabilitering. Den student som så önskar ska kunna rehabiliteras tillbaka till studier. Lärosätens ansvar innefattar att hjälpa studenter som halkat efter på grund av sjukdom genom att formulera en plan för hur de ska komma ikapp och på sikt avlägga en examen. SFS kräver att lärosäten och andra myndigheter anpassar sin verksamhet så att det är möjligt att klara rehabiliteringsansvaret och om så inte sker bör åtgärder vidtas. Rehabiliteringsansvaret hjälper studenter att återgå till studier efter sjukdom och därför anser SFS att verksamheten som anknyter till rehabiliteringsansvaret fokuserar studentens förmåga att återgå tillbaka till studierna. Karenstiden för sjukskrivning och vård av sjukt barn ska sänkas från 30 dagar till maximalt 7. Studenter som är samhällsmedborgare ska på samma vis som andra medborgare kunna vara sjuka med en fungerande socialförsäkring. Det gäller för såväl svenska som internationella studenter.

Doktoranders trygghetsvillkor varierar beroende på finansieringsform. SFS menar att alla doktorander ska få en trygg anställning från dag ett för att omfattas av de sociala trygghetssystemen. Det är aldrig försvarbart att vägra doktorander en trygg anställning. Det är ett politiskt ansvar att se till att lärosätena anställer alla doktorander och accepterar att kostnaderna därför kan öka något. För doktorander som har anställning på annan plats än i akademien ska lärosätet försäkra sig om att den doktorand är försäkrad genom den andra arbetsgivaren och omfattas av de sociala trygghetssystemen.

3.8 Breddade påverkansmöjligheter

Både i högskoleförordningen och som i Bolognaprocessens Pragkommuniké från 2001⁴ slås det fast att studentinflytande är en vital del i högskolans utveckling. I dagsläget är studentinflytandet till stor del begränsat till de studenter som har en förståelse för det svenska språket. Det kan sättas i relation till högskolans önskan om en ökad internationalisering. För att studentinflytandet ska vara tillgängligt för alla får språkbarriärer inte stå i vägen. Därför bör språklagen om myndighetsspråk skrivas om för att möjliggöra för lärosäten att vara tvåspråkiga. Genom en förändrad språklag kan möteshandlingar, mötesspråk, rapporter och styrdokument finnas tillgängliga på både

---

⁴ http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/PRAGUE_COMMUNIQUE.pdf

svenska och engelska. Genom tvåspråkigheten blir delaktigheten mer likvärdig för svenska som för internationella studenter.

Bristande kompensation för studenter och doktorander kan vara ett hinder för att delta i studentinflytande. SFS menar att om kompensation utgår till de valda representanterna som ej är studenter ska det även utgå en kompensation/ersättning till studentrepresentanten. Kompensation till doktorander ska syfta till att skapa möjlighet att delta i studentinflytande och kollegialt inflytande inom ramen för doktorandtjänsten.

3.9 Att studera med funktionsnedsättning

All högre utbildning ska vara tillgängligt utformad för alla.

Examinationsformer, undervisningsmiljöer och läroverktyg behöver utvecklas bortom normer för hur undervisning traditionellt bedrivits. Utöver en utvecklad och tillgänglig högre utbildning finns det behov av pedagogiska stödåtgärder.

En funktionsnedsättning ska inte vara hinder för någon att söka sig till högre utbildning. Bristande pedagogiska stödåtgärder eller lokaler som inte tillgänglighetsanpassats ska inte heller vara anledningar till att en student avbryter sina studier. Därför är det av stor vikt att medel till pedagogiska stödåtgärder aldrig äventyras i lärosätenas budgetar. SFS kräver också att det på nationell nivå alltid ska finnas en säkrad finansiering för pedagogiska stödåtgärder⁵.

Det finns inga nationella riktlinjer för vad som avses med särskilda pedagogiska stödåtgärder. Avsaknaden av nationella riktlinjer bidrar till en obalans mellan de svenska lärosätena i utbud och utformning av pedagogiska stödåtgärder. Det finns inte heller en miniminivå för vad en student kan förvänta sig för stöd som antagen vid en kurs. Därför vill SFS att riktlinjer bereds för en nationell samsyn. Med en gemensam definition vill SFS se en standardiserad grundpalett med pedagogiska stödåtgärder. Det pedagogiska stödet ska sedan kunna individanpassas för att möta den enskilda studentens behov.

Information om tillgängliga stödfunktioner ska vara tydlig för såväl presumtiva som antagna studenter. Bristande information om tillgängliga pedagogiska stödåtgärder ska inte heller förhindra utlandsstudier. För att säkerställa tillgängligheten till pedagogiska stödåtgärder vid de svenska lärosätena föreslår SFS att Universitets- och högskolerådet ges i uppdrag att utreda de pedagogiska stödåtgärderna och deras kvalitet för att ta fram en standardiserad miniminivå för pedagogiskt stöd.

---

⁵Stockholms universitet har sedan 2006 ett särskilt åtagande genom regleringsbrevens att förvalta och fördela medel till landets universitet och högskolor för särskilda pedagogiska stödåtgärder för de kostnader som överstiger 0,3 procent av anslaget för utbildning på grundnivå och avancerad nivå. (U2015/04989/UH U2015/05895/SAM(delvis) U2015/05957/UH).

4. En jämställd och representativ lärarkår

Det här kapitlet beskriver SFS syn på hur högskolans forskning och lärarkår ska kunna bli mer jämlik och inkluderande. I

Principprogrammet slår SFS fast att akademien ska präglas av normkritik och sträva efter att vara ett föredöme för andra verksamheter på lika villkorsområdet. Vikten av en mer heterogen lärarkår som i större grad speglar samhället belyses, vilket skulle bidra till en breddad kunskaps- och forskningsproduktion. Jämlikheten inom akademien går långsamt framåt, men för att åstadkomma en helt öppen och jämlik högskola bör fler åtgärder tas. För en bred högskola är det också viktigt att motverka att arbetsuppgifter och vetenskapsområden könas. Ett normkritiskt förhållningssätt är en av vägarna för att bredda akademien, i undervisning såväl som forskning.

4.1 Från en homogen till en heterogen lärarkår

SFS anser att lärarkåren i högskolan ska spegla samhällets sammansättning. Därför bör samtliga lärosäten aktivt arbeta emot en snedrekryterad lärarkår genom att vara normkritisk vid varje tjänstetillsättning för att åstadkomma mångfald och motverka diskriminerande struktur. Det ska ske parallellt med ett långsiktigt arbete med fokus på pedagogisk meritering. Akademien har en tradition av att inte meritera pedagogisk skicklighet i samma utsträckning som vetenskaplig skicklighet. SFS anser att pedagogisk skicklighet ska ses som likvärdig med vetenskaplig kompetens vid lärartillsättningar. En föråldrad könsstereotypisk syn på undervisning och administration blir en kvinnofälla som leder till minskade karriärmöjligheter. För att motverka att vissa arbetsuppgifter könskodas måste högskolans verksamheter ges samma status.

Akademien har traditionellt sett haft en överrepresentation av vita äldre män. De som tillhör den gruppen har traditionellt fått större forskningsanslag, bland annat genom proportionellt stora delar av så kallade strategiska forskningsanslag. SFS menar att forskningsmedel ska fördelas så att det främjar hela bredden av forskarkåren i varje vetenskapsområde. På så sätt kan fler från underrepresenterade grupper se möjligheten söka en karriär inom vetenskapsområdet och driva forskningen vidare med ett breddat perspektiv. Då kan också verksamheten ta till vara en mångfald av erfarenheter som i längden skapar bättre forskning och utbildning.

Om olika typer av erfarenheter värderas av akademien finns det också fler incitament för individer som lämnar akademien för annat arbetsliv att komma tillbaka och bidra med nya perspektiv. SFS menar att ansökningar om forskningsmedel i högre utsträckning bör beredas anonymt och med en extern jury för att ansökan ska bedömas neutralt.

4.2 Normkritisk pedagogik

Historiskt har högre utbildning och forskning bedrivits utifrån den manliga könsnormen. Även vithetsnormen samt normer kring klass, ålder och sexualitet. Det har bidragit till att pedagogiska metoder och forskningen kring utbildning har anpassats till privilegierade grupper i samhället. En normkritisk pedagogik ger studenten en bred förståelse för kunskapsområdet, synliggör normer inom den egna disciplinen och skapar utrymme för reflektion kring normer i lärandet. Genom ett kritiskt förhållningssätt kan forskningens resultat tillgängliggöras för fler och bidra till samhällsförändring. SFS anser att all pedagogik i högskolan ska vara normkritisk och genusmedveten. För att möjliggöra en normkritisk pedagogisk grund i högskolan ska normkritiska perspektiv ingå i den högskolepedagogiska utbildningen för undervisande personal och doktorander för att det ska kunna genomsyra all undervisning på grund- och avancerad nivå.

4.3 Jämställdhetsintegrering

Högskolan i sin helhet måste jämställdhetsintegreras för att bli mer öppen. Jämställdhetsarbetet består inte enbart av jämställdhets- och likabehandlingsplaner eller arbetsgrupper med ett främjande uppdrag. Jämställdhet är ett perspektiv som ska genomsyra alla beslut, alltifrån de vägval högskolan gör till beslut av den enskilde läraren om upplägget av undervisningen. För att en högskola ska spegla samhället krävs det reflektion över olika besluts konsekvenser för olika grupper. Bara genom medvetenhet om jämställdhet kan lärprocessen och forskningen spegla olika synsätt som leder till en utveckling av hela samhället. Jämställdhetsintegrering är för SFS en viktig pusselbit för att skapa en mer jämlik och jämställd högskola.

5. Källor

Psykiska och sociala aspekter på arbetsmiljön (AFS 1980:14), allmänna råd, Arbetsmiljöverket, <https://www.av.se/arbetsmiljoarbete-och-inspektioner/publikationer/foreskrifter/psykiska-och-sociala-aspekter-pa-arbetsmiljon-afs-198014-allmanna-rad/> Senast hämtad:2016-02-22

Organisatorisk och social arbetsmiljö (AFS 2015:4), föreskrifter, Arbetsmiljöverket, <https://www.av.se/arbetsmiljoarbete-och-inspektioner/publikationer/foreskrifter/organisatorisk-och-social-arbetsmiljo-afs-20154/> Senast hämtad:2016-02-22

Längstatid med studiemedel, CSN, <http://www.csn.se/hogskola/hur-mycket-kan-du-fa/langsta-tid> Senast hämtad: 2016-02-22

Regleringsbrev för budgetåret 2016 avseende Stockholms universitet, Regeringsbeslut III:8, <http://www.esv.se/Verktyg-->

[stod/Statsliggaren/Regleringsbrev/?RBID=17237](#) Senast hämtad: 2016-02-22

TOWARDS THE EUROPEAN HIGHER EDUCATION AREA,
Communiqué of the meeting of European Ministers in charge of Higher Education, in Prague on May 19th 2001
http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/PRAGUE_COMMUNIQUE.pdf Senast hämtad: 2016-02-22

Universitet och högskolor Årsrapport 2015,
Universitetskanslersämbetet, UKÄ:s årsrapport 2015 (Rapport 2015:8)